

De Heren van Horne

Afstamming

De afstamming der Heren van Horn is volkomen duister. Lange tijd heeft men aangenomen dat zij zouden afstammen van de Graven van Loon. Men wist zelfs een aantal oorkonden op te diepen, die dat zouden bewijzen. Daaruit stelde men een rij van Hornes op, beginnend met een Dirk van Horn, die omstreeks 1126 het land van Horn als apanage (= toelage) zou hebben gekregen. Men heeft hem in Horn vereeuwigd door een straat naar hem te noemen. Maar die hele opstelling was een vervalsing uit de 17e eeuw, die men zo lang heeft gepropageerd, dat heel wat valse voorstellingen over de Heren en de aard van hun landje zijn ontstaan.

De eerste Heer van Horn, die historisch vaststaat is een **Engelbert van Horn**, die in 1102 voorkomt als getuige in een akte van de abdij Thorn. Dan treffen we nog een **Engelbert van Horn** aan in akten van 1138 en 1166. In 1189 verschijnt een **Willem van Horn** en in 1196 en 1203 weer een Engelbert. Omdat in 1191 twee broers van Horn voorkomen, beschouwt men die Willem en Engelbert als broers. Dat is alles wat over de eerste Hornes bekend is en veel is daaruit niet op te maken.

Na 1200 vernemen we iets meer. Herhaaldelijk komen twee broers Willem en Engelbert van Horn voor in akten van hun oom **Dirk van Altena**. Waarschijnlijk was hun vader, of Willem, of Engelbert hierboven genoemd, getrouwd met een zuster van die Dirk van Altena, want de jongens noemen hem avunculus, d.i. oom van moederszijde. Algemeen wordt zij **Margaretha van Altena** genoemd, ofschoon haar naam uit geen enkele akte bekend is.

De Heren

Met deze twee broeders begint dan de aantoonbare geschiedenis der Heren. Willem, die daarom wordt aangeduid als **Willem I van Horn**, kreeg Horn, d.w.z. een landje bestaande uit de dorpen Horn, Haelen, Buggenum, Neer, Roggel en Heythuysen. Daarbij hoorde Geystingen en Ophoven in het tegenwoordige België. Daarbij verkregen ze voor en na de voogdij over de bezittingen van de abdij St. Pantaleon van Keulen in Wesseem en Obbicht, van het kapittel van St. Lambertus van Luik in Heel en

Neeritter, en tenslotte de voogdij over de bezittingen van de abdij van Thorn. (De voornaamste taak van een voogd was het waarnemen van de rechtspraak).

Engelbert kreeg Cranendonk, omvattend Cranendonk, Soerendonk en Maarheeze in Z.O. Brabant. Daarbij kwam de voogdij over het bezit van het Maria-kapittel van Aken te Budel. Engelbert vormde een nieuwe tak der Hornes, die van Cranendonk, die in 1356 uitstierf in mannelijke lijn.

Willem I van Horn erfde van zijn oom Dirk van Altena. In hoofdzaak was dat het land van Altena aan de Merwede en de heerlijkheid Cortessem bij Hasselt (België). Daarbij nog veel verspreide bezittingen. Dat alles maakte van de Heer van Horn een aanzienlijk heer.

Het land van Altena lag tussen Brabant en Holland. Deze ligging hield gevaren in omdat die machtige burens probeerden hun invloed over deze gebieden uit te breiden. De heren van Horn en Altena moesten heel wat politieke handigheid aanwenden om hun zelfstandigheid te bewaren. Daarom lag het zwaartepunt van hun activiteit in het land van Altena. Over hun optreden in het Land van Horn vernemen we niet veel. Willem I van Horn sloot in 1219 met de abdij St. Pantaleon een overeenkomst, waarbij de voogdij over Wesseem werd omgezet in een pachtverdrag. Hij was het ook, die het kasteel in Horn bouwde, vóór 1240. Onder deze Willem I moet het zijn geweest, dat de abdij van Averbode hun uithof Keizersbosch in Neer hebben omgezet in een vrouwenklooster, tussen 1230 en 1246.

Willem I was twee keer getrouwd. Zijn eerste vrouw is alleen bekend uit een schenking in 1247 aan Keizersbosch, om daar haar jaardienst te houden. Over haar naam en familie is niets bekend. Zijn tweede vrouw **Heilwidis** en haar kinderen kennen we uit het testament van Willem I (1264). Zij behoorde tot de familie van **Wickrath**, een zijtak van de aanzienlijke Hochstadens. Het huwelijk van een der Hornes in deze familie toont aan, dat zij behoorden tot de oude geboorteadel (Hochadel) en niet, zoals wel eens beweerd wordt, tot de dienstadel (ministrialen) vanwaaruit ze zouden zijn opgekomen tot hun maatschappelijke positie.

De kinderen waren: **Willem**, die opvolgt in het land van Horn. **Dirk**, die Altena verkrijgt, maar dat na zijn kinderloze dood in 1272 terugvalt op zijn oudste broer, waardoor alles weer in één hand komt. Verder was er een **Engelbert**, die kannunik wordt in Luik van het kapittel St. Lambert en tenslotte een dochter **Margaretha**, die trouwde met de aanzienlijke Hollandse edelman **Albert van Voorne**, burggraaf van Zeeland.

Over **Willem II** zijn niet veel gegevens bekend. In tegenstelling tot zijn vader, die vele keren optreedt in Gelderse akten als getuige, borg of scheidsrechter, komt Willem II maar zeer zelden voor in akten van Gelder. Hij was meer op Brabant georiënteerd. In 1269 wordt hij door hertog Jan I beleend met **Loon op Zand**, in 1271 bleef hij borg voor de hertog voor een lening, in 1272 schonk de hertog hem 80 pond uit de tol van 's Hertogenbosch.

Alles wijst erop, dat Willem II in 1277 is overleden. In 1277 komt Willem II voor in een akte met zijn zoon, die **zelf zegelt** met een zegel, dat 9 horens toont (geplaatst 3, 3, 2, 1.). In 1279 komt een Willem van Horn voor met zijn oudste zoon, die nog **geen eigen zegel heeft**. Ook in 1282 heeft die zoon geen eigen zegel. Dat wijst erop, dat tussen 1277 en 1279 een opvolging heeft plaats gehad. Ook uit de akten van het kapittel St. Salvator in Utrecht blijkt dat in 1277 een nieuwe pachter van hun tienden in Altena is gekomen, die eerst beheerd werden door Willem II van Horn. De Willem van Horn, die met het kapittel van St. Servaas conflict kreeg over Weert, zegt in zijn verweer dat de Hornes daar in Weert bezittingen hadden verkregen doordat zijn **proavus** (grootvader) daar door erfenis, koop en ruil in het bezit van was gekomen. Door een slechte lezing, heeft men van dat proavus: pater (= vader) gemaakt.

Willem II was getrouwd met een **Agnes**. Zij komt onder die naam voor in het necrologium van Keizersbosch en in een akte van 1271 van het Godshuis te 's Hertogenbosch. Haar familienaam wordt niet genoemd, maar uit het feit dat haar kleinzoon Gerard van Horn Perwijs verkreeg, maak ik op dat zij tot die familie behoorde.

Behalve haar zoon Willem zijn geen andere kinderen bekend.

Deze Willem, die in 1277 opvolgt, zullen we om geen verwarring te scheppen met de bestaande geslachtslijst, **Willem IIa** noemen. Hij was het die in 1279 instemde met een voogdijregeling in Neeritter, waarbij zijn rol in de rechtspraak tegen een vaste jaarlijkse levering werd teruggedrongen. Hetzelfde gebeurde in 1282 in Thorn, waarbij hij voor een som van 200 Luikse mark afstand deed van zijn rechten. Hij werd ten onrechte, met zijn zonen, beschuldigd van medeplichtigheid aan de moord op

Floris V van Holland (1296).

We kennen de naam van zijn vrouw niet, vermoedelijk heette ze **Maria**, omdat in het necrologium van Keizersbosch een Maria, comitissa de Hornes wordt vermeld.

Zijn zonen waren: **Willem**, die in 1301 opvolgt, maar reeds enkele maanden na zijn vader sterft. Hij was getrouwd met **Sophia van Heusden**. Het huwelijk was kinderloos. De tweede zoon **Diederik**, was kanunnik in Luik en in Utrecht (St. Salvator). Hij sneuvelde in 1304 op Duiveland en werd als proost in Utrecht opgevolgd door zijn broer **Engelbert**. De jongste zoon Gerard volgde na de dood van zijn broer Willem op in Horn en Altena. Er is maar één dochter bekend: **Isabella**, die in 1321 trouwde met **Jan de Borchgrave**, een dienstman van Gerard van Horn.

Gerard, de jongste zoon van Willem IIa volgde zijn vroeg gestorven broer, Willem III op. Hij onderzocht moeilijkheden bij deze opvolging van zijn leenheer over Altena, de graaf van Kleef. Hij aanvaardde de scheidsrechterlijke uitspraak over Weert, waarbij het kapittel van St. Servaas hem alle rechten overdroeg (1306). Hij kreeg een hooglopende ruzie met de abdis van Thorn, die zelfs uitliep op zijn excommunicatie. Hij erfde in 1311 de belangrijke Brabantse heerlijkheid Perwijs en kocht in 1315 Herlaer. Wessem was vóór 1329 door de abdij St. Pantaleon verkocht aan graaf Willem van Gulik, zonder rekening te houden met Gerard van Horn, die pachter was. Dat had de abdij al eerder zo gedaan met haar bezit in Obbischt. Toen werd Gerard schadeloos gesteld door de pacht van Wessem te verlagen. Als de graaf van Gulik Wessem kocht, zou Gerard van Horn dubbel benadeeld worden. In deze zaak regelde de Grafelijke Raad die rechten door Wessem aan Gerard van Horn in leen te geven (1229). Dit zijn enkele feiten uit het bewogen leven van Gerard.

Gerard trouwde in 1302 met **Johanna van Leuven-Gaasbeek**, met dispensatie wegens bloedverwantschap in de 4e graad. Zij was uit een zijtak van de hertogelijke familie. Zij stierf in 1310 en liet een zoon na: Willem IV, die al heel jong ten huwelijk werd beloofd aan Oda van Putten.

Gerard sloot een tweede huwelijk (1312/1313) met Ermingardis van Kleef, dochter van Dirk VIII uit zijn tweede huwelijk met Margaretha van Habsburg-Kiburg (gesloten in 1292). Bij het huwelijkscontract werd bepaald, dat het pas verkregen Perwijs aan de kinderen uit het tweede huwelijk zou komen. In Kleef kreeg Gerard veel bezittingen: het belangrijkste daarvan was Kranenburg. Daarbij kwam Zehlem, de helft van Beek en Malden met burcht. In Balgooi, dat aan de proost van St. Jan in Utrecht behoorde, had Gerard de rechtshoofdelijkheid. Uit zijn tweede huwelijk zijn de kinderen be-

kend: **Dirk, Willem, Jan, Otto, Everard, Godert** en **Margaretha**. De meeste van de jongens gingen in de geestelijke stand. Voor de Hornes van de stamfamilie is alleen **Dirk** van belang, omdat hij in alle overeenkomsten der Hornes optreedt als bemiddelaar of scheidsrechter. Ook was hij enige jaren voogd over zijn neefje Willem V (van 1345 tot 1349).

Gerard van Horn sterft in 1330 en wordt opgevolgd, behalve in Perwijs en Herlaer, door zijn zoon **Willem IV**, die al zeer jong was uitgehuwelijkt aan Oda van Putten.

Het belangrijkste feit uit zijn leven is het verkrijgen van Gaasbeek, Bassignies en Montcornet van zijn nicht Beatrix van Leuven. Reeds bij haar leven had zij het beheer over haar gebied aan Willem IV van Horn afgestaan. Zij ging in het klooster, dat haar moeder had gesticht te Beaumont, waar zij in 1340 stierf.

Een andere belangrijke gebeurtenis was de verkoop van de souvereiniteit over Altena door de graaf van Kleef aan de graaf van Holland.

Kinderen van Willem IV van Horn en Oda van Putten: **Johanna**, die trouwde met Gijsbrecht van Abcoude. **Aleydis**, met Dirk van Cranendonk, zij stierf kinderloos 1366. **Oda** met Jan II van Polanen. **Elisabeth** met Jan van Heukelom. Beide laatsten met dispensatie wegens bloedverwantschap in de 4e graad. **Beatrijs**, priorin van het klooster Val Duchesse te Auderghem. **Agnes**, non en 1369 abdis te Rijnsburg.

De enige zoon **Gerard II** volgt zijn vader op in 1343. Hij volgde graaf Willem IV van Holland op zijn tocht tegen de Friezen en sneuvelde 26 september 1345 met veel andere edelen te Warns.

Na de dood van Oda van Putten, omstreeks 1333, ging Willem IV in 1336 een tweede huwelijk aan met **Elisabeth van Kleef-Hulchrath**, uit een zijtak van de Kleefse graven. Zij was toen weduwe van Godfried van Gulik, heer van Bergheim en had een dochter Jolanta, die later trouwde met Emicho van Leiningen. Daardoor gingen de bezittingen na haar dood over op die dochter en de Hornes staken hier niets van op.

De kinderen van Willem van Horn en Elisabeth van Hulchrath waren: **Willem**, geboren 1337, hij volgde zijn halfbroeder Gerard in 1445 op, maar voorlopig onder voogdij van zijn oom Dirk van Perwijs. Eerst in 1449 werd hij ontslagen uit de voogdij. De tweede zoon **Dirk-Loef** speelde een minder fraaie rol na de dood van zijn broer in 1357. De derde zoon was **Arnoud**, die in de geestelijke stand trad. Hij werd in 1371 bisschop van Utrecht, in 1378 bisschop van Luik en stierf 8 maart 1389.

Dan was er nog een dochter **Else of Elisabeth**, die in 1361 trouwde met Hendrik van Diest. Over de

betaling van haar huwelijksgift wordt eerst in 1367 een beslissing genomen. Zij werd bepaald op 7½ duizend gulden en Dirk-Loef zal daarvoor de renten en cijzen in Heythuysen, Roggel en Dasselroy als een jaarlijkse afbetaling afstaan.

Als **Gerard II** in 1445 sneuvelt, is zijn opvolger, zijn halfbroer Willem V slechts 8 jaar oud. Hij komt dan ook onder voogdij van zijn oom Dirk van Perwijs. Deze kan niet beletten, dat de oudste halfzuster van Willem V en haar man Gijsbrecht van Abcoude alle Brabantse lenen, Loon op Zand, Herstal, Gaasbeek en ook de bezittingen in Noord-Frankrijk Bassignies en Montcornet aan zich trekken. Hierdoor ontstond veel "twist en discort" tussen de voor- en nakinderen van Willem IV. Willem V weigerde herhaalde keren de graaf van Holland te volgen in zijn strijd tegen de bisschop van Utrecht. Deze was een oom van zijn vrouw. Daarom werd hij 3 april 1357 van zijn leen vervallen verklaard en werd zijn broer Dirk-Loef met Altena beleend.

Kort daarna is Willem V gestorven. Hij was getrouwd met Mechteld van Arkel en liet een zontje na, geboren in april 1357.

Hiermee begint een interim, waarin **Dirk-Loef**, zonder rekening te houden met de rechten van het zontje van zijn broer, optreedt als Heer van Altena en van Horn. Deze onwettige toestand duurt tot 28 maart 1368, als Albrecht van Beieren, graaf van Holland een uitspraak doet over het optreden van Dirk-Loef. Hij somt een hele rij van euveldeken op, waaraan Dirk-Loef zich had schuldig gemaakt. "Want er een recht oir is van Huerne, also sijns broeders soen, ende hy mitsgaders egheen recht here daaraf wesen en mach, also lange alse die oir level". Dirk-Loef mag bij bijzondere gunst de inkomsten uit Altena genieten, maar ambtenaren van de graaf zullen deze administreren.

Een blijvend monument van dit interim is het slot **Loevestein**, dat door Dirk-Loef in die jaren gebouwd is.

Op 31 oktober 1368 doen Jan van Arkel, bisschop van Luik, Dirk van Perwijs, Johan van Polanen en Jan van Petersheim uitspraak over de verdeling der bezittingen tussen Dirk-Loef en zijn neefje Willem VI van Horn. Dirk-Loef en zijn broer Arnoud zullen hebben Herstal, Heeze en Leende en Montcornet en Bassignies. Bovendien zal Dirk-Loef het slot Loevestein behouden, maar mocht hij het verkopen, dan heeft Willem van Horn de voorkeur voor 3500 mottoenen. Willem zal hebben Horn, Weert, Wessem en Cortessem. Bovendien zal hij Altena en het Monnikland hebben, waarop de douairie van zijn moeder rust, die hier genoemd wordt Vrouwe van Steynvorden. Zij was getrouwd met de Heer van Steinfurt in Westfalen. Met deze

scheidsrechterlijke uitspraak eindigde een zeer turbulente periode in de geschiedenis der Hornes.

Willem VI van Horn werd in 1369 meerderjarig (Dat betekende toen voluit 12 jaar). Zijn oom Dirk-Loef verzoekt aan Albrecht, graaf van Holland hem te willen belenen met Altena. Hij blijft nog enige jaren op Loevestein, maar vertrekt dan naar Henegouwen (Oostervant), waar hij getrouwd was met Isabella de Montigny, Dame van Braine-le-Château. Van hem stammen de Hornes af, die zich in de 15e eeuw verdeelden in de takken Houtkerke en Bassignes.

Het belangrijkste feit van Willem VI was dat hij in 1386 van zijn leenrechten in Altena werd vervallen verklaard. De redenen zijn onbekend. Voortaan had hij slechts Horn, Weert en Cortessem. De uitgestrektheid van zijn bezittingen was danig gereduceerd, zodat we van hem niet vernemen dat hij zich met de politieke zaken buiten zijn landje heeft beziggehouden.

Hij trouwde 1374 (17 jaar) met Johanna van Heinsberg, dochter van Godfried van Heinsberg en Philippa van Gulik. Willem en Johanna waren in de 4e graad verwant. Hun kinderen waren **Willem VII**, die opvolgt en **Mathilde**, die abdis werd van Thorn (1397-1459). Bij haar benoeming was ze slechts 17 jaar oud, maar daarvoor kon men dispensatie krijgen. De vader was met die benoeming zeer ingenomen. We weten niet wanneer hij is overleden, maar in 1416 verklaart hij, dat hij reeds bij leven van zijn vrouw Horn had afgestaan aan zijn zoon. Het jongste kind **Oda**, trouwde in januari 1417 met Jan van Gemen, een Westfaals edelman.

Willem VII kreeg in 1417 van Jacoba van Beieren de heerlijkheid Altena terug. Dat deed ze om steun te krijgen bij haar strijd om het graafschap Holland te behouden. Ook Willem VII trad niet op de voorgrond bij "buitenlandse" aangelegenheden, maar bemoeide zich alleen met zaken in zijn landje. Zo gaf hij in 1414 aan Weert drie jaarmarkten en een Zaterdagse weekmarkt. Van de ontvangen accijnzen der verhandelde goederen mocht Weert de straten en bruggen onderhouden en de poorten en afsluitingen maken.

Willem deed in 1428 afstand, na de dood van zijn vrouw. Hij vestigde zich in Aken, waar hij 21 juli 1433 stierf.

Zijn enig kind **Jacob**, geboren 1418 stelde hij onder voogdij van **Frederik, graaf van Meurs**, met wie hij ook een huwelijk beraamde tussen Jacob en de dochter Johanna van Meurs.

De voogdij van Frederik van Meurs duurde tot 1440. Uit een onlangs ontdekte rentmeestersrekening van het jaar 1434 blijkt dat hij het was, die met de bouw van het kasteel in Weert bij de hoogpoort is begonnen en dat dit in dat jaar al flink gevorderd

was. In 1431 wordt hij op het kapittel in Dyon opgenomen in het Gulden Vlies. Zo verkreeg Philips van Bourgondie een bondgenoot: Altena lag immers op de toegangsweg tot Holland. Veel gebeurde er niet tijdens het voogdijschap. Zo bezocht hij in het jaar 1434 slechts twee keer onze streek en wel op doorreis met een groep ruiters naar Holland terug.

De Graven van Horn

Jacob I van Horn werd in 1440 ontslagen uit de voogdij. Hij was vredelievend van aard en mengde zich niet in de twisten en strijd, die rondom zijn landje plaats vonden. Zo bemiddelde hij in 1459 in de onverkwikkelijke ruzie tussen Hertog Arnoud van Gelder en zijn zoon Adolf. Vergeefs. Ook trachtte hij te bemiddelen in de strijd van Philips van Bourgondie tegen de inwoners van Luik, die waren opgestaan tegen hun bisschop Lodewijk van Bourbon. Weer vergeefs. Velen beweren dat de graaf van Horn aan de zijde der Bourgondiers deelnam aan die strijd. Maar dat was Filips van Horn, heer van Gaasbeek.

Het gelukte graaf Jacob het oud Hornse bezit Cranendonk weer terug te krijgen door koop van de helft van Jan van Haubourdin in 1457 en de andere helft in 1460 van Maria van Schoonvorst.

Maar de belangrijkste gebeurtenis in zijn leven was wel het verkrijgen van de grafelijke titel, hem verleend door Keizer Frederik III in 1450. Toch moet men niet menen dat hem die titel verleend werd wegens zijn verdiensten voor het Rijk en de keizer. Die titel was gekocht en was een persoonlijke titel: uit niets blijkt dat zijn landje toen tot een graafschap werd verheven en rijksnonmiddellijk werd. Horn bleef een leen van Loon als voorheen. De titel was evenals die van de graven van den Berg een persoonlijke titel.

Op haar sterfbed uitte zijn vrouw de wens dat Jacob in Weert een Minderbroedersklooster zou stichten, waaraan hij nog in hetzelfde jaar voldeed. Dat klooster bestaat nog: het is het Franciscaner klooster op de Biest.

Zijn vrouw Johanna van Meurs stierf 2 maart 1461 te Woudrichem, vermoedelijk bij of kort na de geboorte van een dochter Margaretha.

De pastoor van Horn schreef in het missaal de kinderen van Jacob en Johanna op. Dat missaal had de graaf hem geschonken.

1. **Willem**, geboren 23 maart 1448 in Horn. Hij stierf jong, begraven Keizersbosch.

2. **Johanna**, geboren 8 november 1449 in Horn. Zij zal later trouwen met Filips van Virneburg.

3. **Walburgis**, geboren 17 september 1451 in Montigny. Zij trouwde met Kuno van Manderscheit.

4. **Willem**, geboren 26 mei 1453 in Montigny. Vroeg gestorven.

5. **Jacob**, geboren 3 juli 1455 in Horn. Dit wordt de stamhouder.

6. **Frederik**, geboren 7 maart 1457 in Horn. Huwde met Filipote de Melun. Hij sneuvelt 30 december 1487.

7. **Johannis**, geboren 3 juli 1458, in het nieuwe kasteel te Weert. Hij zal later bisschop worden van Luik (1482-1505).

8. De jongste **Margaretha** heeft de pastoor niet op zijn lijst staan. Ze was in Februari of Maart 1461 geboren in Woudrichem en werd reeds op 3-jarige leeftijd (1464) ten huwelijk beloofd aan Arnoud van Horn-Houtkerke, die toen al ridder was. Hij wachtte echter niet tot zijn beloofde bruid 13 jaar was en trouwde met Margaretha van Montmorency-Nevele. Zijn vader trouwde, na het overlijden van zijn vrouw Johanna van Lannoy, in 1473 met de 13-jarige Margaretha van Horn, de bruid van zijn zoon. Hij sneuvelde 3 februari 1488 in de strijd tegen de opstandige Gentenaars. Zijn jonge weduwe (27) hertrouwde met Jan van Montmorency-Nevele.

Jacob I doet in 1471 afstand ten behoeve van zijn zoon. Hij treedt in het klooster der Minderbroeders te Hulst. Later zal hij als een eenvoudige kloosterling in Weert verblijven, waar hij 3 mei 1488 sterft.

Jacob II was toen hij zijn vader opvolgde 16 à 17 jaar oud. Hij zou nog enige tijd "geen trefflicke Saecken" doen zonder de raad van zijn ooms Vincent van Meurs en Engelbert van Nassau. De eerste tien jaar verliepen dan ook zonder bijzondere gebeurtenissen. Maar toen in 1482, na de moord op Lodewijk van Bourbon de bisschoppelijke stoel van Luik vacant was, stelde Jacob II zijn broer Jan voor als pretendent. Willem van der Marck, die toen in Luik heer en meester was, stelde zijn zoon Jan voor als candidaat. Jan van der Marck werd gekozen door de kanunniken, die in Luik waren gebleven. Jan van Horn door de kanunniken, die naar Leuven waren gevlucht. Deze dubbele bisschopskeuze was de aanleiding tot een vete tussen beide families, die tot 1492 zou duren en die voor Jacob II en zijn landje fatale gevolgen had. Want voor die strijd was geld nodig en Jacob moest zijn renten, cijzen, tienden en domeinen verpanden – wij zouden zeggen met een hypotheek belasten – om geld te verkrijgen. Zijn hele landje moest de betaling der renten op zich nemen, met het gevaar ook voor de hoofdsom aansprakelijk te worden. En dat voor een zaak, die voor de bewoners geen enkel belang had: alleen het dynastieke belang van de Hornes was met een verheffing van Jan van Horn tot bisschop van Luik gediend.

In 1484 verkocht Jacob II voor 10.000 Rijnse gul-

dens de heerlijkheid Kranendonk, (met Eindhoven, Budel, Maarheze, Soerendonk en Woensel) aan Frederik Van Egmond.

Op 22 mei 1484 scheen een verzoening bereikt te zijn (Vrede van Tongeren), maar deze werd in juni 1485 door een onbezonnen daad van de Hornes weer verstoord. Willem van der Marck werd in een hinderlaag gevangen genomen, naar Maastricht gevoerd en daar, na een summier proces terechtgesteld (18 juni 1485). Nu kregen de Hornes te doen met de hele clan van der Marck. Weert werd geplunderd en moest een brandschatting van 12.000 gulden betalen. Vanuit de kastelen Stockem, Monfort, Logne, Franchimont, Aigremont en Bouillon domineerden en terroriseerden zij het hele Luikse en Loonse Land. De vrede was verder verwijderd dan ooit.

Op 17 februari 1486 verklaart Jacob van Horn voor de Hollandse leenkamer dat hij wegens de schulden, die hij op zich heeft genomen wegens de hulp aan zijn broeder, de bisschop van Luik, niet meer kan voldoen aan zijn verplichtingen jegens zijn vrouw Johanna van Gruythuisen, voortkomend uit hun huwelijkscontract en dat hij daarom aan haar afstand doet van de heerlijkheid Altena. Deze afstand heeft alle kentekens van een schijnbelening, want Jacob treedt na 1486 in verschillende akten op als Heer. Met deze schijnbelening ontnemt hij zijn schuldeisers de mogelijkheid van verhaal, hetgeen al in Altena in het handvest van 1452 (art. 51) en van 1476 (art. 67) werd verboden.

Het slotbedrijf van dit drama speelde zich af te Roermond op 22 juni 1486 als Jacob II van Horn in tegenwoordigheid van zijn broer Jan, de bisschop, en van enkele leenmannen aan zijn oom Vincent van Meurs alle renten en inkomsten afstaat in Horn, Weert, Cortessem en de beide voogdijen Thorn en Neeritter. Vincent van Meurs beschouwde deze transactie als een **verkoop**, want in een akte van 1491 spreekt hij van "onser kaufsbriefts, daarin wir die grafschaft ende landschaft van Horne ind Weert gegolden hant". Graaf Jacob was al zijn leengoederen kwijt.

Op 14 maart 1488 wordt hij bij een aanval van Everard van der Marck in Luik gevangen genomen en opgesloten in het kasteel van Logne, waar hij tot oktober 1491 moet verblijven.

Vincent van Meurs bleef pandheer van Horn en Weert tot 1493 en zag kans om de schulden, die op het land van Horn drukten nog te vermeerderen met 6.100 Gld. In 1483, 16 januari, doet hij wegens ouderdom (83 jaar) afstand van al zijn bezittingen en pandschappen, ook Horn en Weert, aan Willem van Wied, die met zijn kleindochter gehuwd was. Omdat Willem van Wied niet de verschuldigde alimentatie aan Vincent van Meurs betaalde, wordt alles weer herroepen.

Bisschop Jan van Horn sluit op 14 februari 1495 met zijn oom Vincent van Meurs een overeenkomst, waarbij hij de verpanding annuleert tegen betaling van 26.000 gulden en een schadeloosstelling aan Willem van Wied van 3.000 gulden. Over de vreemde berekening, waarop men tot die som van 26.000 gulden is gekomen, zou men heel wat kunnen opmerken. Vincent van Meurs had immers alleen recht op de pandsom van 10.000 gulden, waarvoor Jacob II hem Horn en Weert c.a. had afgestaan.

Bisschop Jan van Horn geeft het land van Horn en Weert niet terug aan Jacob II, maar houdt het in eigen hand tot 1501, als hij Jacob III daarmee beleeft.

De laatste generatie

Jacob II was twee keer getrouwd. De eerste vrouw was Phillipine van Wurtemberg. Zij stierf kinderloos 4 juni 1475. De tweede echtgenote was Johanna van Gruythuysen. Zij stierf 5 januari 1503. Haar kinderen waren: **Jacob III**, die opvolgt, **Jan**, die na de dood van zijn broer (1531) de laatste graaf wordt uit het Huis Horn, **Margaretha**, die trouwt met Everard van der Marck. Ze sterft kinderloos in 1531 en tenslotte **Amelia**, die religieuze wordt bij de Augustinessen in Weert en als laatste van haar familie sterft 1 oktober 1562.

Jacob III. Op 15 oktober 1500 doet hij leenverheffing over Horn en Cortessem "op dreygenisse mijns heren Johan van Hornes, bisschop van Ludich". Waarschijnlijk was het uit respect voor zijn vader, dat hij zich liet presseren, omdat zijn vader gepasseerd werd. Ook uit zijn huwelijkscontract met Margaretha van Croy (14 december 1501) blijkt dat zijn vader daarbij niet tegenwoordig was, maar schriftelijk zijn toestemming had afgegeven. Jacob werd in 1505 opgenomen in het Gulden Vlies. Hij stond vanaf zijn verheffing tot graaf van Horn aan de zijde van aartshertog Maximiliaan in de strijd tegen hertog Karel van Gelder. Twee keer werd hij gevangen genomen door de Geldersen. Eerst in 1505 bij Neer. Zijn onderdanen moesten voor hem een losprijs van 4.000 gulden betalen. De tweede keer was dat in 1511 in Woudrichem. Op afspraak van Everard van der Marck, bisschop van Luik wordt Jacob vrijgelaten, maar moet verklaren in de strijd tegen Gelder "Stille te zitten en zich neutraal te halden".

Jacob was drie keer getrouwd. De eerste vrouw was **Margaretha van Croy**, dochter van Philips van Croy, prins van Chimay en van Walburgis van Meurs. Zij was dus zijn rechte nicht. Zij stierf kinderloos 7 februari 1514. Reeds in hetzelfde jaar hertrouwde Jacob (4 november 1514) met **Claudia van Savoye**, natuurlijke dochter van Philips hertog

van Savoye. Gelegitimeerd in 1510. Zij stierf ook kinderloos 2 april 1528. Jacob ging een derde huwelijk aan met **Anna van Bourgondie**, dochter van Adolf, heer van Beveren en van Anna van Bergen. Zij trouwde na de dood van Jacob (1531) met Jan de Hennin, heer van Boussu.

Na de dood van Jacob III was nog maar één mannelijke telg der Hornes in leven, **Jan van Horn**, die proost was van het kapittel St. Lambert te Luik. Omdat hij slechts de lagere wijdingen had ontvangen, was zijn uittreden uit de geestelijke stand niet moeilijk. Hij ontving reeds op 27 augustus 1531 de lenen Horn en Cortessem. Nog in hetzelfde jaar (6 december 1531) trouwde hij met **Anna van Egmond**, weduwe van Joseph van Montmorency (†1530), die haar vier kinderen uit haar eerste huwelijk meebracht naar Weert. Haar tweede huwelijk bleef kinderloos.

In zijn testament (28 november 1540) regelt Jan van Horn de opvolging. Zijn stiefzoon **Filips van Montmorency** wordt universeel erfgenaam, maar Anna van Egmont zal haar leven lang het vruchtgebruik hebben van alle bezittingen.

Jan van Horn stierf 10 december 1540, 53 jaar oud. Met hem stierf de hoofdstam der Hornes uit.

De laatste graaf van Horn

Filips van Montmorency was door het testament van zijn stiefvader Jan van Horn benoemd tot enig erfgenaam, met de beperking dat zijn moeder, Anna van Egmont, haar leven lang vruchtgebruiker zou blijven. Daardoor werd Filips veroordeeld tot afhankelijkheid, zolang zijn moeder leefde. Zijn uithuizigheid is te verklaren als een verlangen op eigen benen te staan. Het verhaal van zijn doen en laten in de verschillende functies en taken, die hem werden opgedragen, is geen onderwerp van de locale geschiedenis. Hier is de vraag: Wat was zijn betekenis voor de landen van Horn en Weert? Het antwoord daarop is eenvoudig: Voor Weert en Horn heeft hij geen enkele positieve daad verricht. Maar hij heeft Weert toch zijn paardenmarkt verleend! Dat kostte hem geen cent, maar wel had Weert hem een jaar tevoren (1562) een douceurtje van 10.000 gulden verstrekt om daarmee in Brussel enigszins mee te kunnen doen in de kliek van adellijke leeglopers, die toen de paleizen van Oranje en Egmont omzwermden. Filips van Montmorency verklaart in zijn Persoonlijke Verdediging (art. XXXII) dat hij zijn verblijf in Brussel niet kon bestendigen, zonder de hulp van zijn onderdanen in Horn en Weert. Het – tegen de belofte van 20 januari 1541 in "geen ongewoonlicken schattingen of beden" te heffen – afgeperste geld stelde hem in staat een hoog ambt (Raad van State) te continueren, waar-

voor hem de allure, de bekwaamheid en de toewijding ontbrak.

De Persoonlijke Verdediging (réponse personnelle de Philippe de Montmorency) was het antwoord van Filips op de artikelen van beschuldiging, door de Procureur-Generaal van de Raad van Beroerten. Deze omvatte 64 punten, waarop Filips van Montmorency moest antwoorden. Deze Akte van beschuldiging werd hem 11 januari aangeboden in het kasteel van Gent, waar hij gevangen zat. Hij kreeg vijf dagen tijd om zijn verweer daarop te schrijven. Aanvankelijk weigerde Horne iets op papier te zetten omdat hem geen assistentie van een rechtsgeleerde werd toegestaan. Toch begon hij de 27e januari aan zijn verweer en was daarmee klaar op 3 februari. Omdat het dossier van de behandeling door de Raad van Beroerten verloren is gegaan, is dit de enige bron, waaruit we de rechtzaak tegen Horne kunnen kennen.

Het geslacht Montmorency

De familie Montmorency behoorde tot de voornaamste Franse adel. Een tak vestigde zich, als aanhanger van Filips van Bourgondie (1419-1467) in de Zuidelijke Nederlanden en werd door huwelijken verwant met de Zuid-Nederlandse adel, ook met de Hornes.

Jan van Montmorency (1461-1510) trouwde met Margaretha van Horn, jongste dochter van graaf Jacob I en weduwe van Filips van Horne-Houtkerke (†1488). Het huwelijk bleef kinderloos en Jan werd opgevolgd door zijn broer.

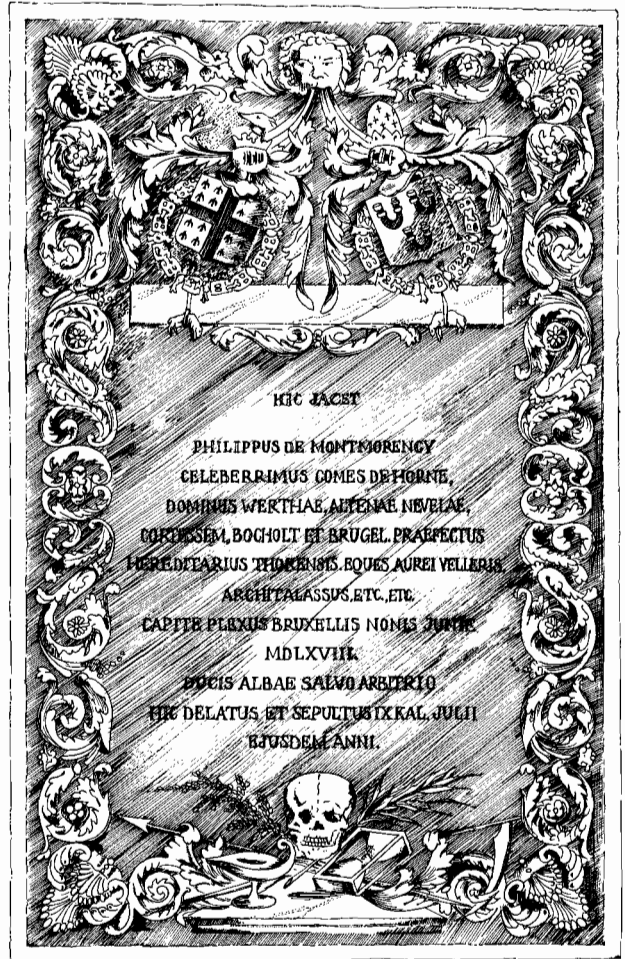
Filips van Montmorency (1466-1526). Hij trouwde 5 juni 1496 met Maria van Horne (1478- 7 juni 1558), dochter van Frederik van Horn en Philippa van Melun.

Hun oudste zoon **Joseph van Montmorency** trouwde 26 augustus 1523 met Anna van Egmont, dochter van Floris van Egmont en Margaretha van Bergen. Joseph stierf in 1530 en Anna hertrouwde in december 1531 met Jan, de laatste der Hornes. Ze bracht uit haar eerste huwelijk vier kinderen mee naar Weert.

Eleonora, geboren 1524, gestorven 1588. In 1543 trouwde zij met Ponthus van Lalaing, heer van Bugnicourt, Ridder G.V. en gouverneur van Artois. Hij was weduwnaar van Catharina van Wassenaar en stierf 1558.

Eleonora hertrouwde in 1560 met Antoine de Lalaing, graaf van Hoogstraten. Deze stierf in 1568.

Filips, geboren 1526, opvolger van zijn stiefvader Jan van Horn trouwde in 1546 met Walburgis van Neuenahr, dochter van Willem van Neuenahr en Anna van Wied. Veroordeeld door de Raad van Beroerten wegens zijn rol in het verzet tegen koning Filips II, stierf hij 5 juni 1568 te Brussel op het

Grafzerk van Graaf Philips van Montmorency in de St. Martinuskerk van Weert.

De zerk is geschonken door koning Willem I.

Vertaald luidt het inschrift: "Hier ligt — Philips van Montmorency, — Beroemde Graaf van Horne, — Heer van Weert, Altena, Nevele, — Cortessem, Bocholt en Breugel, Voogd — erfelijk (dus: erfvoogd) van het Land van Thorn, Ridder van het Gulden Vlies, — Zeevoogd enz. enz. — Onthoofd te Brussel op 5 juni — 1568, — de Hertog van Alva gaf het bevel. — Hier gebracht en begraven de 23e juni — van hetzelfde jaar."

Tekening van Har Sillen.

schavot. Begraven te Weert. Walburgis hertrouwde 1570 met haar neef Adolf van Neuenahr, die stierf te Arnhem in 1589. Walburgis stierf in 1600 te Utrecht.

Floris van Montmorency, meestal genoemd Montigny, gouverneur van Doornik, Ridder Gulden Vlies, trouwde 15 oktober 1565 met Helena van Melun, dochter van Hugo van Melun, prins van Epinoy en van Yolende de Berbençon. Hij werd enkele maanden na zijn huwelijk door de Raad van State naar Spanje gestuurd als onderhandelaar. Daar werd hij in juni 1568 gevangen gezet en 16 oktober 1570 in het kasteel van Simancas, veroordeeld door de Raad van Beroerten, gewurgd. Hij had een zontje, dat hij nooit gezien heeft en dat

jong stierf. Zijn weduwe hertrouwde in 1572 met Maximiliaan de Hennin, graaf van Boussu.

Maria, geboren 1528, trouwde 1550 met Karel, graaf van Lalaing, gouverneur van Henegouwen, Ridder G.V. Hij was toen weduwnaar van Margaretha van Croy (†1540). Karel stierf 1558 en Maria hertrouwde 10 juni 1562 met Pieter Ernst van Mansfeld, (geboren 1517), gouverneur van Luxemburg, Ridder G.V. Mansfeld was weduwnaar van Margaretha van Brederode, een zuster van de "Grote Geus", Hendrik van Brederode. Maria stierf plotseling in 1570. Mansfeld stierf 25 mei 1604.

Na de dood van Filips van Montmorency en zijn broer Floris verklaarde de Loonse Leenzaal 18 december 1570 dat het leen Horn was teruggevallen op de leenheer, de graaf van Loon en dat was de bisschop van Luik. Toen deze aan de familie van der Lippe de pandsom terugbetaald had, deed deze familie bij akte van Cessie 10 mei 1614 afstand van hun rechten en was de bisschop van Luik ook feitelijk heer van Horn. Horn bleef, tot aan de Franse tijd verbonden met Luik.

In 1543 verbleef Margaretha van Parma, de landvoogdes, op het kasteel van Horn. Daar kreeg zij bezoek van haar broer, Keizer Karel V, die op 3 september op het kasteel dineerde.